

Anna Tyniec

Wczesnośredniowieczna osada na stan. 7 w Niepli, gm. Jasło

Stanowisko 7 w Niepli, gm. Jasło znajduje się na prawym brzegu bezimiennego cieką uchodzącego do Jasiołki (ryc. 1), poniżej wododziału Jasiołki i Wisłoka, w sąsiedztwie Garbu Warzyc, w Dołach Jasielsko-Sanockich. Zostało ono odkryte przez mgr Antoniego Lubelczyka w trakcie badań powierzchniowych prowadzonych w ramach akcji Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP 109—72/140). Przeprowadzony w roku 1988 rekonesans wykazał gwałtowne niszczenie powierzchni stanowiska, zebrano z niej znaczne ilości fragmentów ceramicznych i zarejestrowano rozległe zaciemnienia gruntu, które mogły wskazywać na istnienie w tym miejscu niszczonej orki obiektów archeologicznych. Badania wykopaliskowe rozpoczęto w 1989 r., w szczytowej partii terasy cieką, od niewielkiego sondażu usytuowanego w miejscu jednego z zaciemnień. Rozpoznanie kontynuowano w latach 1991 i 1992 (zakres prac terenowych ograniczały niewielkie środki finansowe). Przebadań obszar o łącznej powierzchni 194 m², w obrębie pięciu wykopów archeologicznych (ryc. 2). Natrafiono na 14 obiektów archeologicznych, z których siedem można łączyć z wczesnym średniowieczem, trzy zapewne z epoką brązu, chronologii czterech, całkowicie pozbawionych materiałów archeologicznych, nie można określić. W obiektach i warstwie ornej znaleziono 1416 fragmentów naczyń ceramicznych (1366 wczesnośredniowiecznych, 50 prahistorycznych, prawdopodobnie z epoki brązu, 1 nowożytny), 1 przęślik z łupku, 1 fragment pałeczki rogowej, 4 wyroby krzemienne (odłupki ze śladami retuszu) oraz bardzo małą ilość silnie rozdrobnionych kości zwierzęcych.

OBIEKTY

Obiekt 1 (ryc. 3):

jama o kształcie zbliżonym do prostokąta z zaokrąglonymi narożnikami, o wymiarach 3,8 m (N-S) x 1,9 m (E-W). Ściany łagodnie opadają w kierunku prawie płaskiego dna (ryc. 4). Miąższość wypełniska ok. 0,25 m. Przy dnie obiektu ok. 10 cm grubości warstwa silnie nasycona węgielkami drzewnymi, grudkami polepy i drobnymi kawałkami piaskowca. W SE narożniku obiektu ślad jamy o średnicy 22 cm, zagłębionej 14 cm, o wypełnisku ciemno zabarwionym.

Inwentarz: 226 fragmentów ceramiki (ryc. 5, 6).

Obiekt 2 (ryc. 3):

jama o kształcie zbliżonym do prostokąta z silnie zaokrąglonymi narożnikami, o wymiarach 3,2 m (N-S) x 1,7 m (E-W). Ściany obiektu łagodnie opadają w kierunku prawie płaskiego dna (ryc. 7). W wypełnisku o miąższości ok. 0,30 m wyróżniono trzy warstewki: przy dnie bardzo ciemna, przesycona drobnymi węgielkami, nakryta jasną, gliniastą warstewką (pozbawioną zabłytków ruchomych), na której spoczywała ciemno zabarwiona warstwa, w której zaobserwowano niewielką domieszkę węgla drzewnych (ryc. 7).

Inwentarz: 177 fragmentów ceramiki, 1 przęślik z łupku (ryc. 8,9).

Obiekt 3 (ryc. 3):

kolista jama o średnicy 1,0 m i głębokości 0,30 m. Wypełnisko jednorodne o jasnobrunatnym zabarwieniu. W części zachodniej uszkodzona wkopem obiektu 1 (ryc. 4a).

Inwentarz: 3 fragmenty ceramiki (epoka brązu).

Obiekt 4 (ryc. 2):

nieregularna jama kształtem zbliżona do owalu, o wymiarach 1,50 m x 1,70 m, zagłębiona ok. 0,50 m. Wypełnisko o ciemnym zabarwieniu, z widoczną w części przydennej warstewką o zwiększonym, w stosunku do reszty zasypiska, udziale drobnego węgla drzewnych i grudek polepy.

Inwentarz: 60 fragmentów ceramiki (ryc. 10), kilka bardzo drobnych ułamków zębów zwierzęcych.

Obiekt 5 (ryc. 2):

kolista jama o średnicy 0,70 m i głębokości 0,30 m. Ściany i dno obiektu tworzą formę nieckowatą. Dno jamy było wyłożone fragmentami naczyń oraz kawałkami piaskowca. Wypełnisko stanowi ziemia o bardzo ciemnym zabarwieniu z dużą domieszką drobnego węgla drzewnych, małych kamieni (ze śladami przebywania w ogniu) i grudek polepy.

Inwentarz: 5 fragmentów ceramiki (ryc. 11).

Obiekt 6 (ryc. 2):

wyeksplorowany fragment jamy o nieokreślonym kształcie, w przebadanej części zagłębiona ok. 0,20 m. Wypełnisko jednorodne o ciemnoszarym zabarwieniu.

Inwentarz: brak.

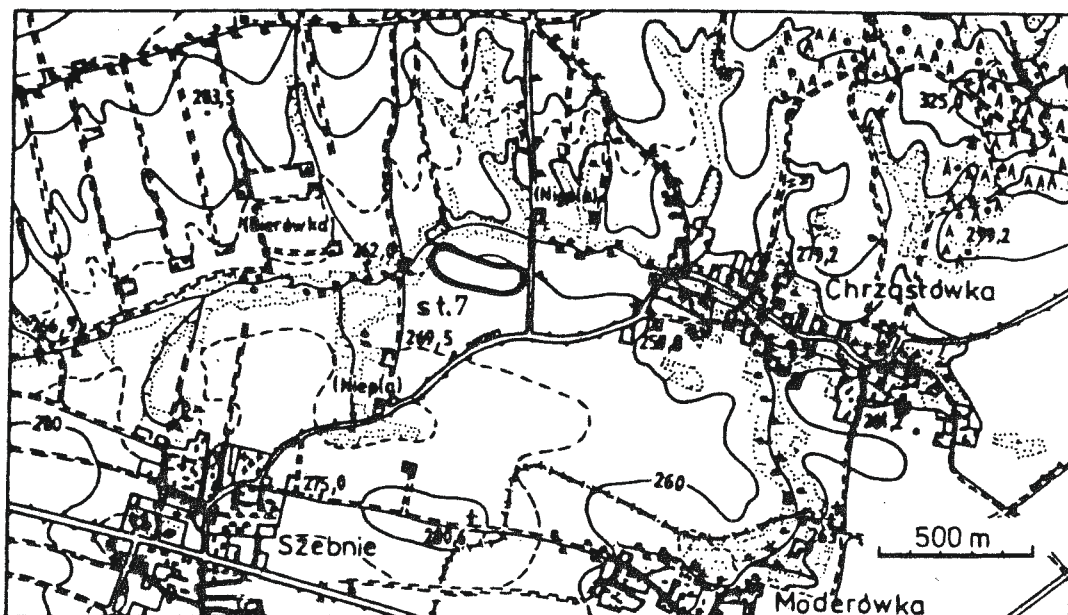
Obiekt 7 (ryc. 2):

wyeksplorowana połowa jamy o średnicy ok. 1,70 m (E-W). Wypełnisko o jasnobrunatnym zabarwieniu zagłębione ok. 0,30 m.

Inwentarz: brak.

Obiekt 8 (ryc. 2):

kolista jama o średnicy 0,70 m i głębokości 0,30 m. Ściany i dno

Ryc. 1. Niepła, gm. Jasło, stan. 7. Lokalizacja stanowiska
 Fig. 1. Niepła, Jasło Commune, Site. 7. Location of sites
 Рис. 1. Непля, гм. Ясло, стоянка 7. План стоянки

objektu tworzą formę nieckowatą. W wypełniku widoczne cienkie warstewki spalenizny (z dużą ilością węgla drzewnych), drobnych kamyczków ze śladami przebywania w ogniu oraz grudki polepy.

Inwentarz: 2 fragmenty ceramiki (ryc. 11).

Obiekt 9 (ryc. 2):

kolista jama o średnicy ok. 0,80 m i głębokości ok. 0,70 m. Ściany opadają ukośnie w kierunku prawie płaskiego dna. Wypełnik obiektu jednorodny, o ciemnoszarym zabarwieniu.

Inwentarz: kilka ułamków silnie zniszczonej ceramiki (epoka brązu).

Obiekt 10 (ryc. 2):

owalna jama o wymiarach 0,80 m x 0,50 m i zachowanej głębokości ok. 0,20 m. Wypełnik ciemnoszary z niewielką ilością węgla drzewnych i drobnych grudek polepy rozłożonych w całym zasypisku.

Inwentarz: brak.

Obiekt 11 (ryc. 2):

w rzucie poziomym jama w kształcie elipsy, o długości (E-W) 2 m i szerokości (N-S) ok. 0,70 m, głębokości ok. 0,50 m. Wypełnik jednorodny. Profil obiektu o zarysie wannowatym, trapezowato pogłębiony w części środkowej. W centralnej części, widoczny na profilu, ślad po zastrzonym słupie (?), którego wypełnik nie odróżnia się od pozostałej zawartości zasypiska.

Inwentarz: 9 bardzo silnie zniszczonych fragmentów ceramiki (epoka brązu).

Obiekt 12 (ryc. 2):

wyeksplorowana część owalnej jamy o średnicy (N-S) 1,60 m i głębokości ok. 0,60 m. Wypełnik stanowi ziemia o intensywnie ciemnym zabarwieniu, z domieszką znacznych ilości węgla drzewnych i drobnych grudek polepy.

Inwentarz: 3 fragmenty ceramiki.

Obiekt 13 (ryc. 2):

wyeksplorowana niewielka część jamy, kształt i rozmiary nie są możliwe do ustalenia, wypełnik jednorodny o ciemnym zabarwieniu.

Inwentarz: brak.

Obiekt 14 (ryc. 2):

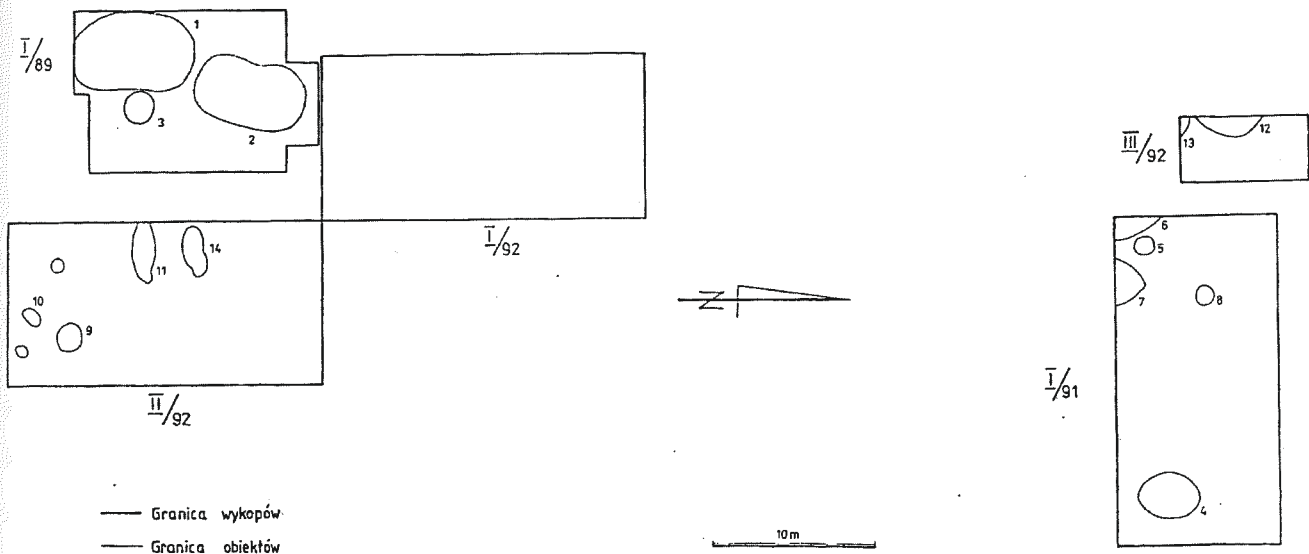
nieregularna jama o długości ok. 1,60 m i szerokości do 0,50 m.

Zagłębiona, miejscami, do 0,30 m (dno nierówne). Wypełnik jednorodny o jasnoszarym zabarwieniu.

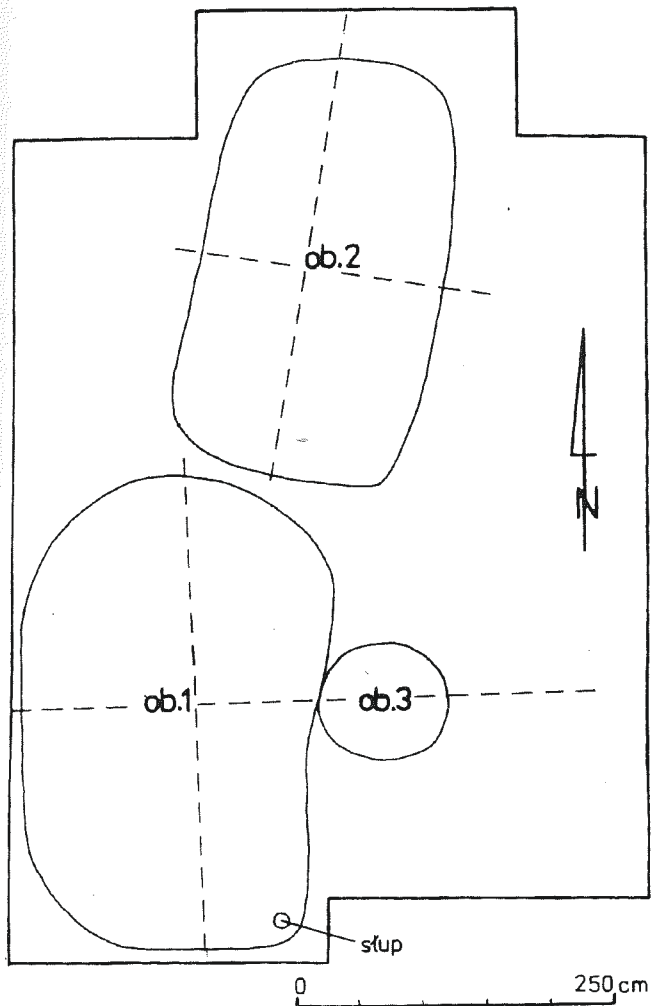
Inwentarz: 5 bardzo drobnych, silnie zniszczonych fragmentów ceramiki.

ANALIZA

Wśród obiektów odkrytych na stanowisku 7 w Niepli wyróżniają się dwie podłużne jamy oznaczone numerami 1 i 2. Formą, rozmiarami i charakterem wypełnika przypominają znaleziska z szeregu stanowisk Niżu Polskiego oraz obszarów zajętych przez Słowian Połabskich. Analogicznie obiekty znaleziono m.in. na stanowisku 2a w Wyszogrodzie, woj. Płock (por.: Informator 1981, s. 209 — ob. 1; Informator 1982, s. 236 — ob. 2; Informator 1984, s. 207 — ob. 6; Szymański 1985 s. 16—17). Posiadają one zwykle wielowarstwowe wypełniko, ze śladami intensywnego użytkowania oraz znaczną ilością materiałów zabytkowych. Odpowiada to obserwacjom poczynionym w trakcie eksploracji jam 1 i 2 w Niepli. Funkcja tych obiektów nie jest całkowicie jasna. W. Chudziak (W. Chudziak 1988, tam dalsza literatura) zdecydowanie określił je jako pozostałości niewielkich budynków mieszkalnych o trudnym do sprecyzowania rodzaju zadania. Nie posiadają one śladów słupów, na których mogłyby się wspierać konstrukcja dachu, jak też pozostałości innego rodzaju elementów, które świadczyłyby o wznoszeniu wokół nich ścian (np. o konstrukcji zrębowej). Dyskusję z tym twierdzeniem podjął Z. Kobyliński zasadniczo wykluczając mieszkalny charakter tychże jam (Z. Kobyliński 1988). Jednym z argumentów potwierdzających sugestię miało być ich współwystępowanie z kwadratowymi półziemiankami z piecem w narożniku, o znacznie większej powierzchni użytkowej. W. Szymański, omawiając funkcję wydłużonych jam na podstawie znalezisk ze stan. 2a

Ryc. 2. Niepla, gm. Jasło, stan. 7. Plan wykopów z badań z lat 1989, 1991 i 1992 z naniesionymi zarysami obiektów
 Fig. 2. Niepla, Jasło Commune, Site. 7. Chart of excavation trenches of 1989, 1991 and 1992 with outlines of archaeological features
 Рис. 2. Непля, гм. Ясло, стоянка 7. План раскопов из исследований в 1989, 1991 и 1992 гг. с планами объектов

Ryc. 3. Niepla, gm. Jasło, stan. 7. Obiekty 1—3 — zarysy na głębokości 35 cm
 Fig. 3. Niepla, Jasło Commune, Site. 7. Features 1—3 — outlines on the level of 35 cm
 Рис. 3. Непля, гм. Ясло, стоянка 7. Объекты 1—3 — план на глубине 23 см

w Wyszogrodzie (W. Szymański 1985, s. 15—18), na którym współwystępują one z półziemiankami zaopatrzonymi w urządzenia grzewcze, stwierdził, że obydwa typy obiektów są pozostałościami jednoczasowych budynków mieszkalnych. Wydłużone jamy byłyby pozostałościami centralnej, zagłębionej części domostwa, a ich rozmiary nie wyznaczają całości powierzchni użytkowej. Nie starając się rozstrzygnąć dyskusji, przyjąć można, że obiekty 1 i 2 z Niepli są prawdopodobnymi pozostałościami po istniejących w tym miejscu obiektach mieszkalnych.

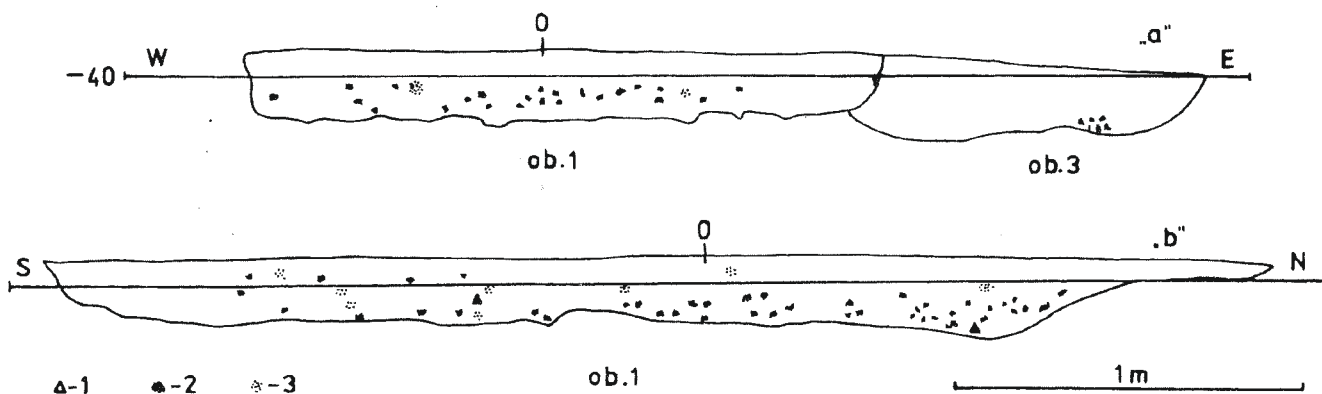
Dwa niewielkie, koliste obiekty (nr 5 i 8) uznać można za pozostałości zagłębionych palenisk. Nie zaobserwowano śladów ich powiązania z innymi obiektami. Obydwa sprawiają wrażenie wielokrotnie użytkowanych. Miejscami palenia ognia lub pozostałościami palenisk są też zapewne obiekty 4 i 12.

Ze względu na minimalną ilość informacji trudno jest określić funkcję pozostałych obiektów znalezionych w Niepli. W jednorodnych wypełniskach tych jam nie natrafiono na jakiegokolwiek pozostałości szczątków organicznych (roślinnych czy też zwierzęcych). Obiekty 6, 7, 9 i 13 nie zawierały nawet najmniejszych fragmentów ceramiki.

Ceramika

Podstawową kategorią ruchomych materiałów archeologicznych, pozyskanych w trakcie badań stanowiska 7 w Niepli, były fragmenty naczyń glinianych. Znalaziono ich łącznie 1416, w tym 50 prahistorycznych i 1366 wczesnośredniowiecznych.

Silnie zniszczone ułamki naczyń ręcznie lepionych, z domieszką grubego tłucznia (głównie mineralnego) w glinie użytej do ich wykonania, znaleziono w obiektach 3, 9 i 11. Wszystkie fragmenty są niecharakterystycznymi częściami brzuśców, co w połączeniu z bardzo złym stanem zachowania nie pozwala dokładnie określić czasu ich powstania. Zapewne jednak łączą się one z epoką brązu¹.

Ryc. 4. Niepla, gm. Jasło, stan. 7. Przekroje obiektów 1 i 3: a — profil obiektów 1 i 3 po osi W-E, b — profil obiektu 1 po osi S-N (1 — fragmenty ceramiki, 2 — węgiel drzewny, 3 — grudki polepy)

Fig. 4. Niepla, Jasło Commune, Site. 7. Cross-sections of Features 1 and 3: a — W-E cross-section of Features 1 and 3, b — S-N cross-section of feature 1 (1 — potsherds, 2 — charcoal, 3 — pieces of dry clay)

Рис. 4. Непля, гм. Ясло, стоянка 7. Разрезы объектов 1 и 3: а — разрезы объектов 1 и 3 по оси W—E, б — разрез объекта 1 по оси S—N (1 — фрагмент керамики, 2 — древесный уголь, 3 — куски обмазки)

Tabela 1

Obiekt	Brzegi		Dna			Brzuśce			
	ręcznie lepięne	obtaczane	płaskie	z pierścieniem dookołonym	znaki garnc.	ręcznie lepięne		obtaczane	
						niezdobione	zdobione	niezdobione	zdobione
1	14	3	17	—	—	147	37	2	6
2	3	13	9	—	—	71	59	1	1
4	—	6	5	2	—	22	20	3	—
5	—	2	—	—	—	—	—	—	3
8	—	—	1	—	—	1	—	—	—
12	—	1	—	—	—	1	—	—	—
14	—	—	—	—	—	5 ?	—	—	—
materiał z warstwy ornej	44	10	25	5	1	190	144	124	149

Tab. I. Niepla, gm. Jasło, stan. 7. Charakterystyka fragmentów naczyń wczesnośredniowiecznych z obiektów i z warstwy ornej

Table I. Niepla, Jasło Commune, Site 7. Characteristics of potsherds of the Early Medieval Period from archaeological features and plowing layer

W obiektach 1, 2, 4, 5, 8, 12 i 14 znajdowana była ceramika ręcznie lepięna, w niektórych przypadkach ze śladami obtaczania (głównie na krawędziach), o brzegach wychylonych na zewnątrz, najczęściej o prostych lub zaokrąglonych krawędziach, wykonana z gliny z domieszką tłucznia mineralnego i ceramicznego lub piasku (ziarna domieszki mają bardzo często średnicę ok. 0,3 cm). Niektóre fragmenty posiadają na zewnętrznych powierzchniach ślady wygładzania „na mokro”, co sprawia wrażenie pokrycia ich dodatkową warstwą rozwodnionej gliny — „pseudoangoby” (por. M. Parczewski 1988, s. 29). Ceramika ta odpowiada wyrobom wczesnośredniowiecznym (tabela 1).

W obiekcie 1 znaleziono 226 fragmentów naczyń (ryc. 5; 6) wśród których znaczną liczbę stanowią ułamki brzegów (17) i den (17). Niewielki jest udział fragmentów ze śladami słaboformującego obtaczania (4,7%), głównie w partiach przykrawędnych (ryc. 5:3, 5, 7). Wywinięte na zewnątrz brzegi należą do form zaokrąglonych lub prosto ściętych (ryc. 5: 1, 5—7; 6: 1). Niektóre fragmenty górnych części naczyń posiadają pogrubienie poniżej krawędzi (ryc. 5:4, 7; 6:6). Wszystkie, znalezione w obiekcie ułamki den, czasem lekko wyodrębnionych, są płaskie, na jednym widoczne były ślady podważania ostrym narzędziem. Zrekonstruowana dolna część jednego z okazów (ryc. 6:15) posiada wewnątrz „pierścień” powstały po doklejeniu do dna dolnych partii ścianek. Powierzchnie zewnętrzne niektórych naczyń zostały wygładzone w taki sposób, że powstała na nich warstewka „pseudoangoby” (zaobserwowano to np. na naczyniach przedstawionych na ryc. 5:1—4, 6) — podlegały one specyficznemu złuszczeniu. Wśród fragmentów brzuśców 22,4% stanowią ułamki zdobione przy użyciu, najczęściej, wielożębnego narzędzia (linie proste i faliste, bądź ich kombinacje). Na jednym z brzegów (ryc. 5:5) widoczny jest ornament złożony z krótkich kreseczek odcisniętych na zewnętrznej krawędzi. Prawie wszystkie fragmenty naczyń znalezione w tym obiekcie zostały wykonane z gliny z domieszką tłucznia mineralnego (czasem także szamotu), którego ziarna mają średnice 0,3—0,5 cm. Gruba domieszka w masie ceramicznej oraz stosunkowo słaby wypał spowodowały rozwarstwianie się ułamków naczyń.

Udział liczbowy fragmentów brzegów (16) i den (9) w materiale ceramicznym (licząc łącznie 177 sztuk — ryc. 8; 9) z obiektu 2 jest również stosunkowo duży. Przeważająca liczba ułamków naczyń nie ma śladów obtaczania. Wśród 8,4% fragmentów obtaczanych przeważają brzegi, niekiedy ślady takiej obróbki schodzą poniżej szyjki naczyń (ryc. 8:3, 5). Dna znalezione w obiekcie są płaskie, na jednym zaobserwowano ślady podważania (ryc. 8:7). Duża liczba fragmentów brzuśców (42,25%) posiada zdobienie, głównie wykonane niestarannie narzędziem wielożębnym (linie faliste i poziome oraz kombinacje tych wątków). Powierzchnie fragmentów mają

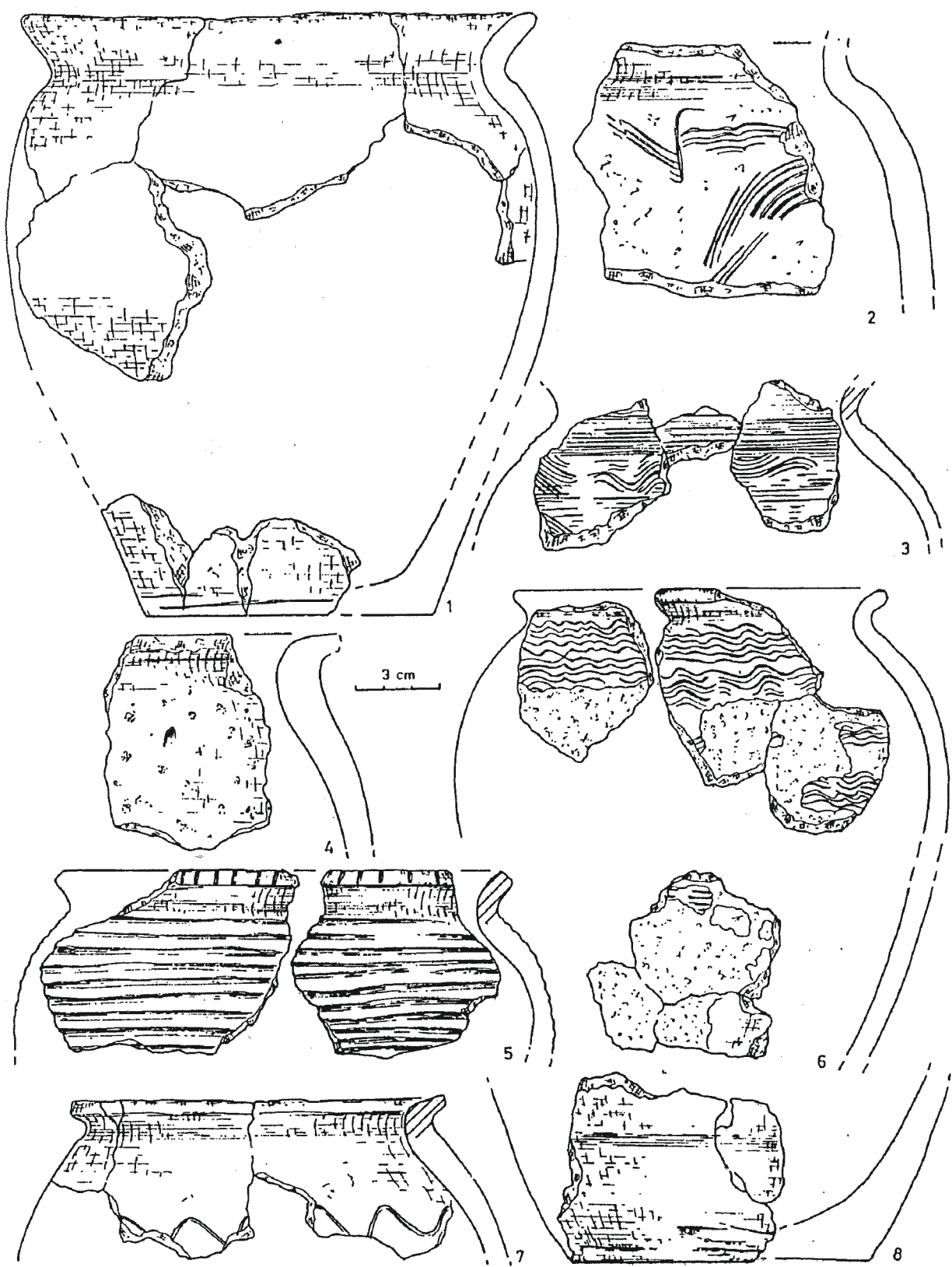
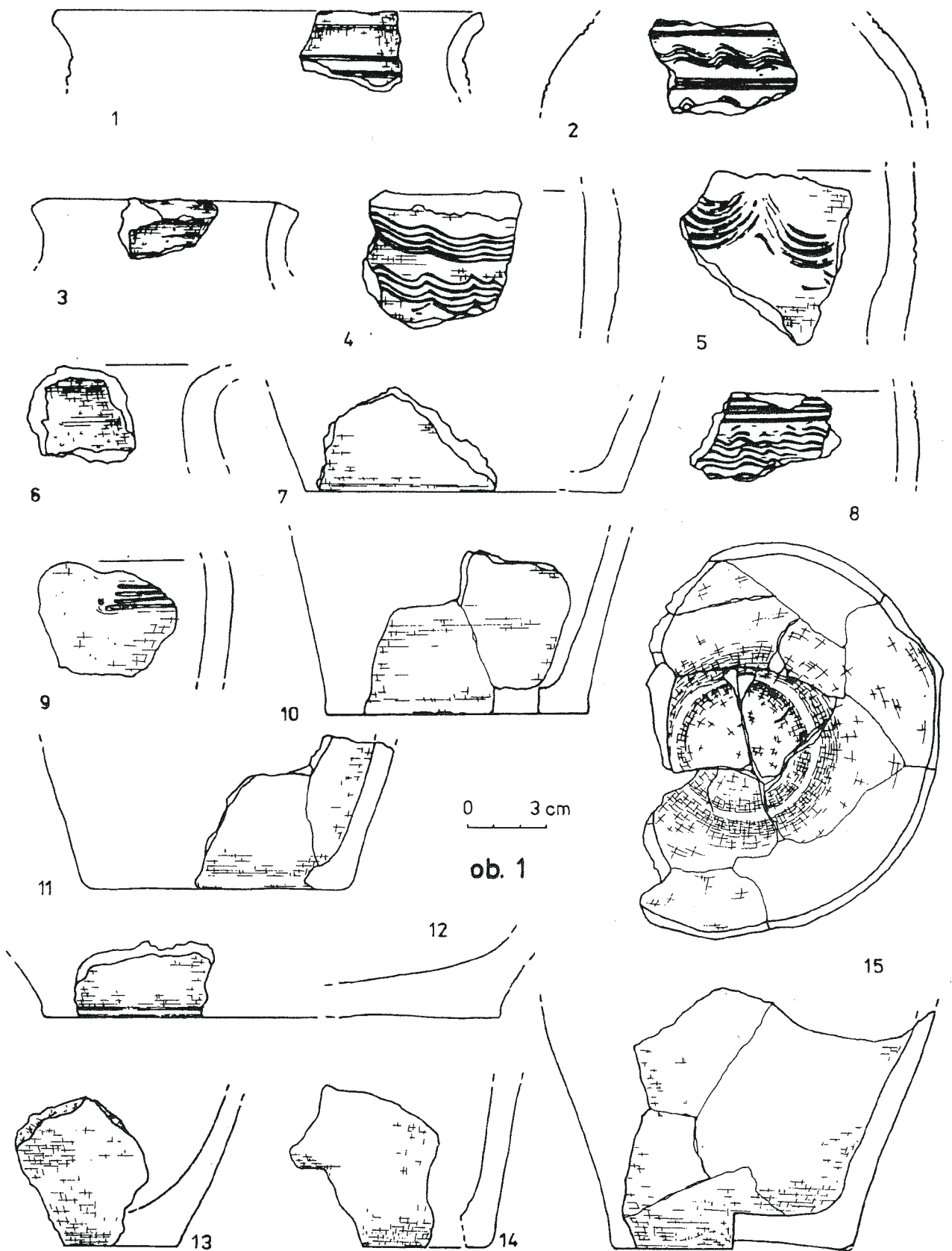
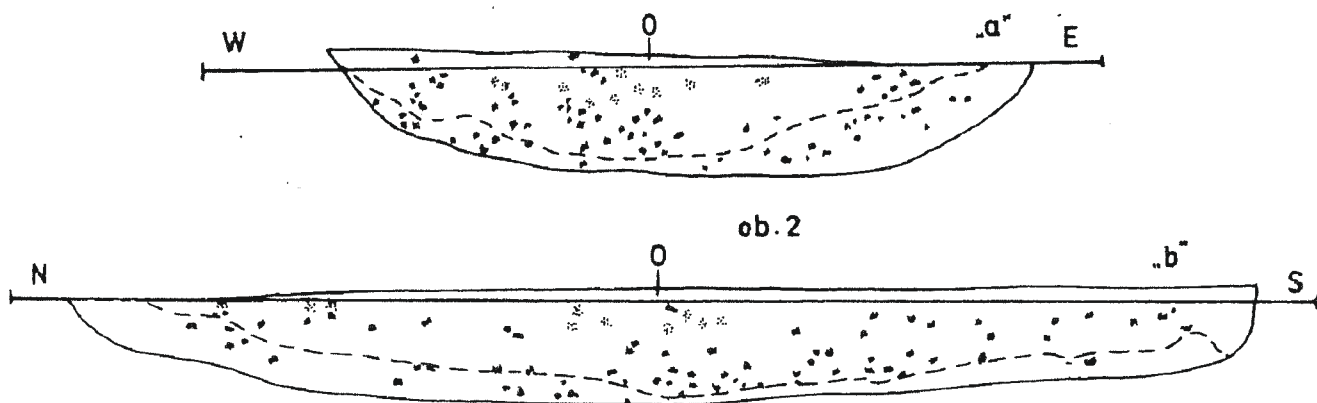

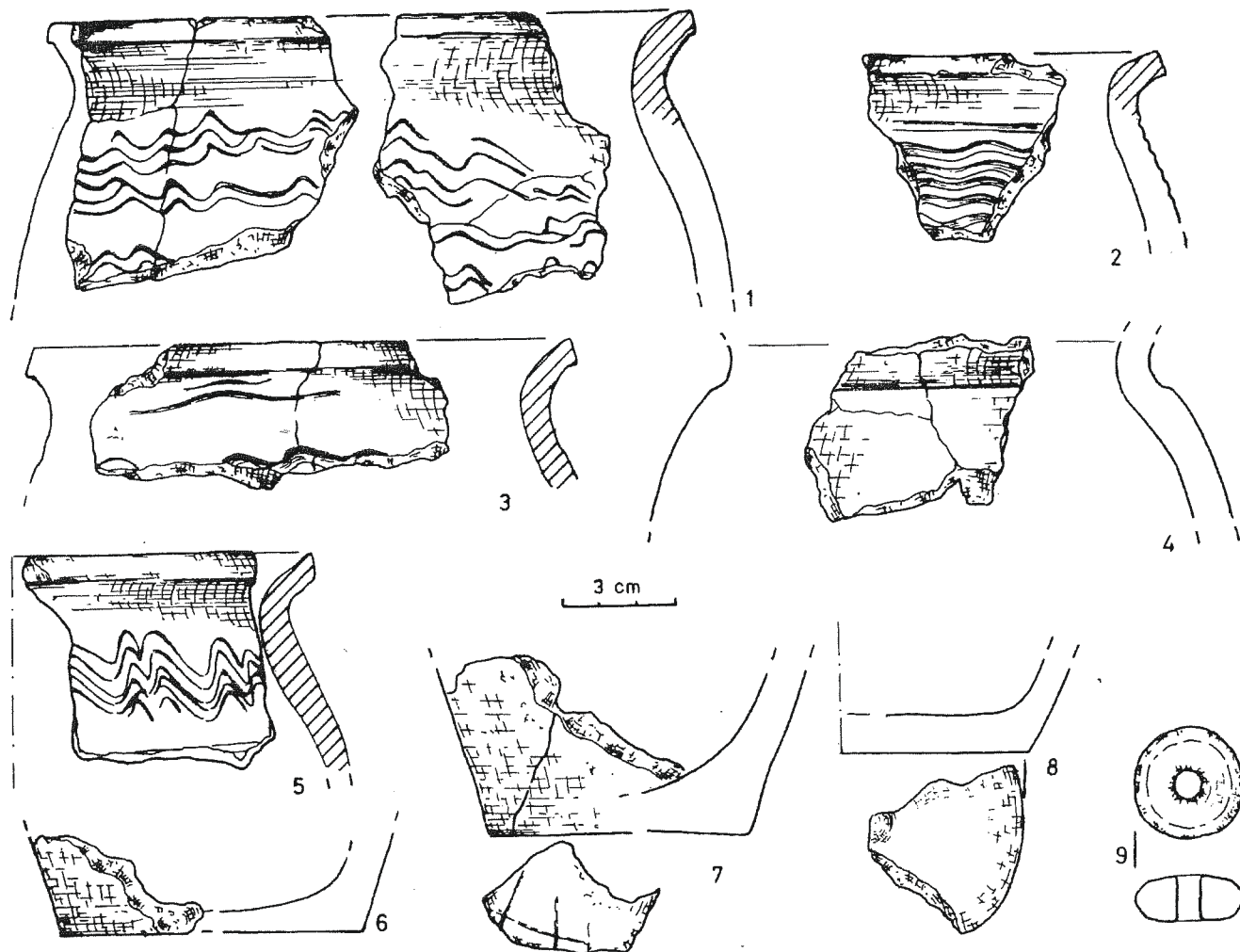
Рис. 5. Непля, гм. Ясло, стан. 7. Wybór ceramiki z obiektu 1 (szraf na profilach naczyń oznacza zasięg obtaczania)
 Fig. 5. Niepla, Jasło Commune, Site. 7. Selection of pottery from feature 1 (oblique lines on cross-sections indicate limits of wheel finishing)
 Рис. 5. Непля, гм. Ясло, стоянка 7. Избранная керамика из объекта 1 (шриф на разрезах сосудов обозначает диаметр обточка)

Ryc. 6. Niepla, gm. Jasło, stan. 7. Wybór ceramiki z obiektu 1 (szraf na profilach oznacza zasięg obtaczania)
 Fig. 6. Niepla, Jasło Commune, Site 7. Selection of pottery from Feature 1 (oblique lines on cross-sections indicate limits of wheel finishing)
 Рис. 6. Непля, гм. Ясло, стоянка 7. Избранная керамика из объекта 1 (шраф на разрезах сосудов обозначает диаметр обточки)

* - 1 * - 2 - - - - 3
 Ryc. 7. Niepla, gm. Jasło, stan. 7. Przekroje obiektu 2: a — profil po osi W-E, b — profil po osi N-S (1 — węgiel drzewny, 2 — grudki polepy, 3 — przebieg gliniastej warstewki o zabarwieniu jasnym)
 Fig. 7. Niepla, Jasło Commune, Site. 7. Cross-sections of Feature 2: a — W-E cross-section, b — N-S cross-section (1 — charcoal, 2 — pieces of dry clay, 3 — light clayey layer)
 Рис. 7. Непля, гм. Ясло, стоянка 7. Разрезы объекта 2; a — разрез по оси W-E, b — разрез по оси N-S (1 — древесный уголь, 2 — куски обмазки, 3 — ход глиняной светлой прослойки)

Ryc. 8. Niepla, gm. Jasło, stan. 7. Wybór ceramiki z obiektu 2 (1—8), przęślik z łupku (9) (szraf na profilach naczyń oznacza zasięg obtaczania)
 Fig. 8. Niepla, Jasło Commune, Site. 7. Selection of pottery from Feature 2 (1—8), spindle whorl of slate (9) (oblique lines on cross-sections indicate limits of wheel finishing)
 Рис. 8. Непля, гм. Ясло, стоянка 7. Избранная керамика из объекта 2 (1—8), пряслице со сланца (9) (шраф на разрезах сосудов обозначает диапазон обточки)

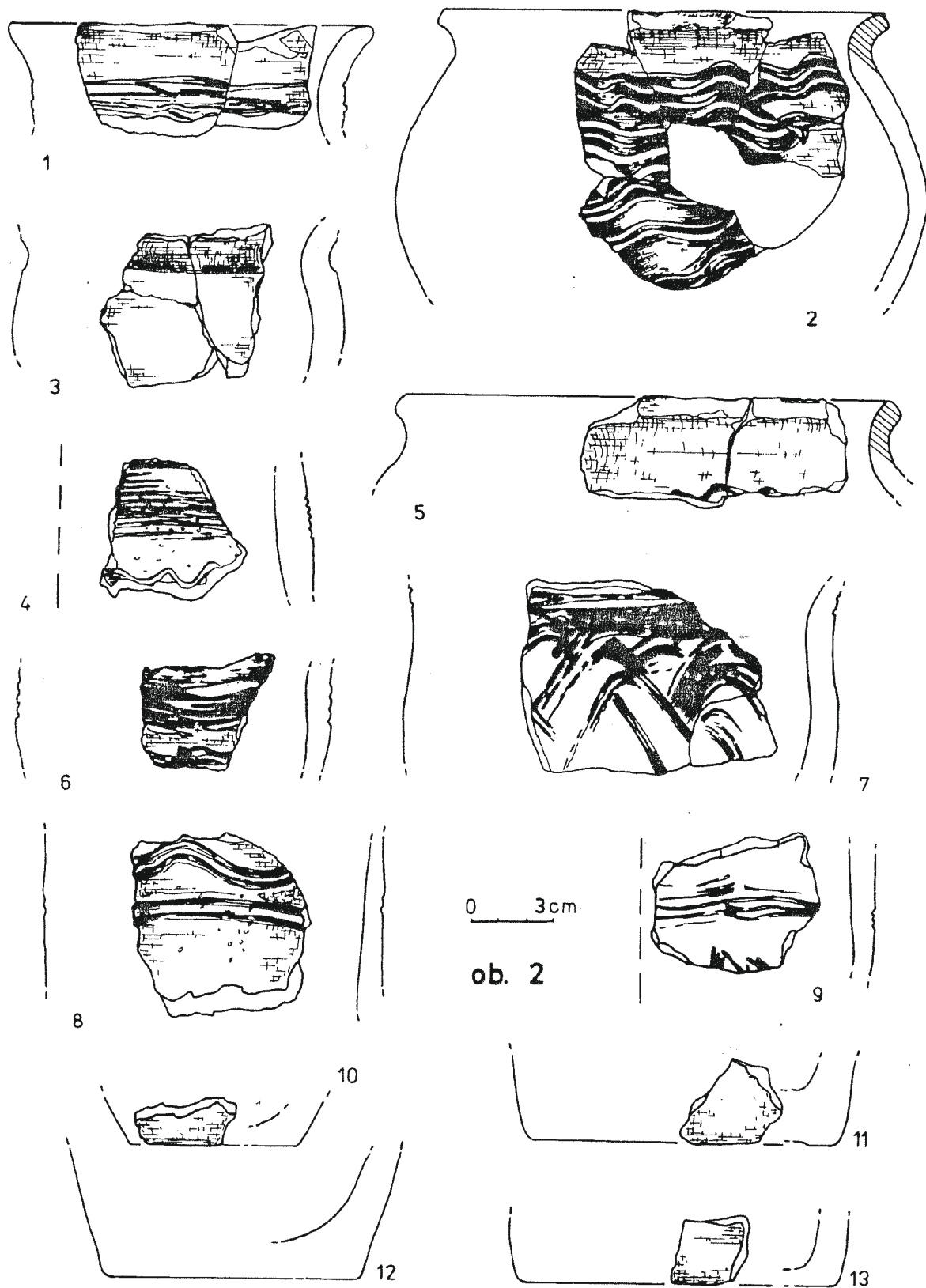
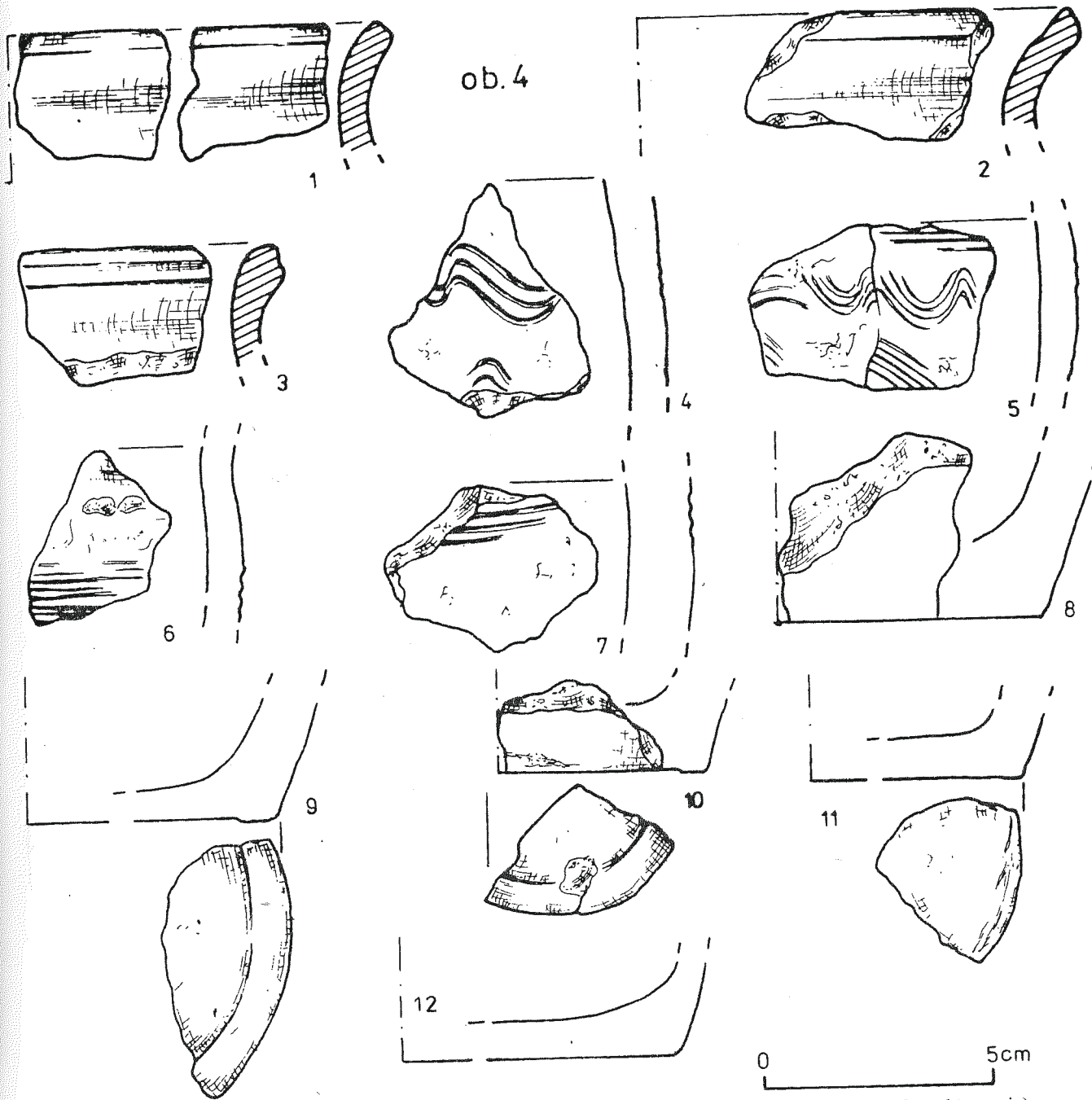

Рис. 9. Непля, гм. Ясло, стан. 7. Wybór ceramiki z obiektu 2 (szraf na profilach naczyń oznacza zasięg obtaczania)
 Fig. 9. Niepla, Jasło Commune, Site. 7. Selection of pottery from Feature 2 (oblique lines on cross-sections indicate limits of wheel finishing)
 Рис. 9. Непля, гм. Ясло, стоянка 7. Избранная керамика из объекта 2 (шраф на разрезах сосудов обозначает диапазон обточки)

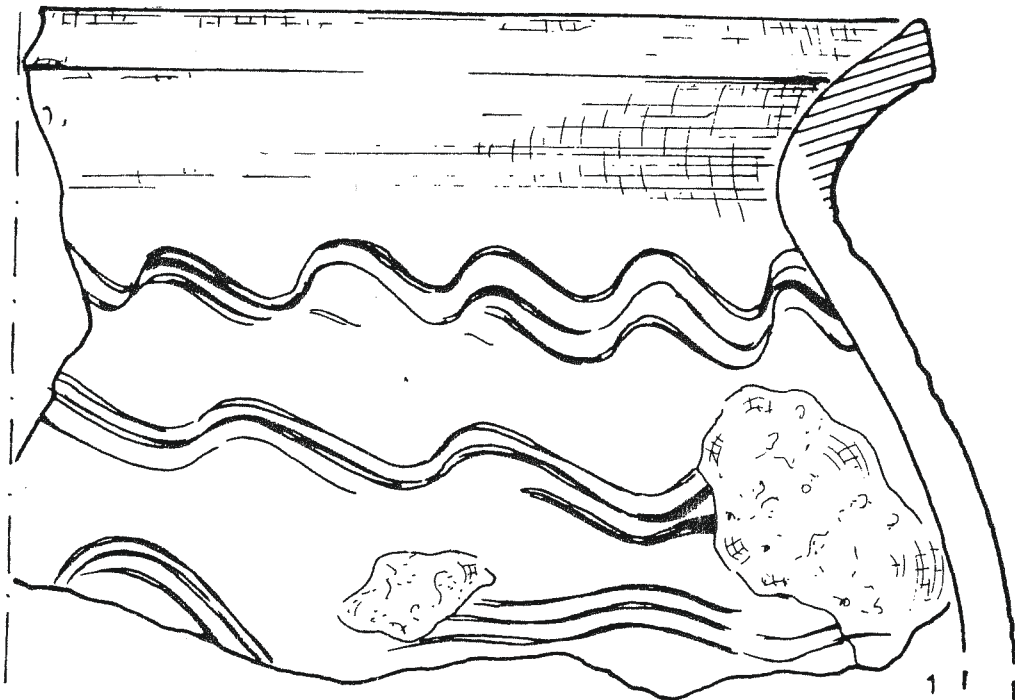
Ryc. 10. Niepla, gm. Jasło, stan. 7. Wybór ceramiki z obiektu 4 (szraf na profilach naczyń oznacza zasięg obtaczania)
 Fig. 10. Niepla, Jasło Commune, Site. 7. Selection of pottery from Feature 4 (oblique lines on cross-sections indicate limits of wheel finishing)
 Рис. 10. Непля, гм. Ясло, стоянка 7. Иыбранная керамика из объекта 4 (шраф на разрезах сосудов обозначает диапазон обточки)

ślady wygładzania. Naczynia wylepione zostały z gliny schudzonej domieszką tłuczni mineralnego (czasem ceramicznego) o średnicy ziaren 0,3—0,5 cm, jak również drobnego tłuczni mineralnego i piasku o średnicach ziaren około 0,1 cm.

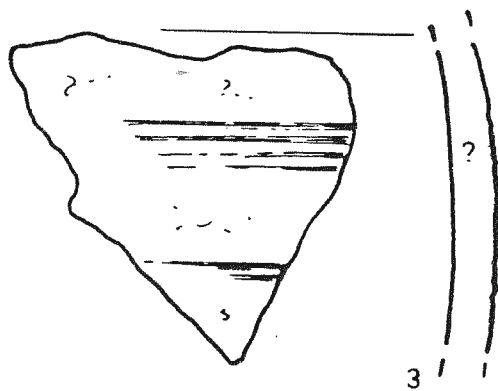
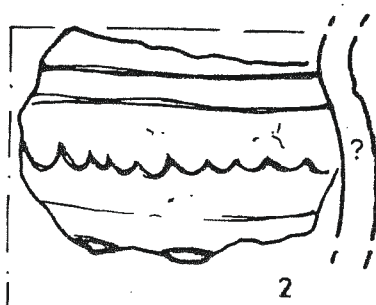
W obiekcie 4 znaleziono 60 fragmentów naczyń (ryc. 10), w tym 6 brzegów ze śladami obtaczania, których krawędzie są czasem załamane (ryc. 10; 2, 3), 7 den, z których dwa posiadały pierścień dookoły (ryc. 10: 9, 10). Ślady obtaczania zaobserwowano na 18,33% ułamków naczyń z tego obiektu. Znaczna część frag-

mentów brzuśców (42,55%) posiada dość niestaranne zdobienie wykonane narzędziem wielozębny (linie faliste i proste). Do gliny, z której wylepiono naczynia, domieszane zostały piasek, tłuczeń mineralny i, w kilku przypadkach, ceramiczny o średnicach ziaren 0,1—0,3 cm.

W palenisku nr 5 znalezionych zostało pięć fragmentów naczyń. Być może wszystkie były obtaczane (ryc. 11). Nie zawsze można to było stwierdzić z całą pewnością z powodu silnego starcia powierzchni, ale rozkład ziaren domieszki wykazuje pewne uporządkowanie. Wszystkie fragmenty posiadają zdobienie — linie poziome i fa-

ob. 5

ob. 8

0 5cm

Рис. 11. Непля, gm. Ясло, стан. 7. Избранная керамика из объекта 5 и 8 (шраф на разрезах сосудов обозначает диапазон обточки)
 Fig. 11. Niepla, Jasło Commune, Site. 7. Selection of pottery from Features 5 and 8 (oblique lines on cross-sections indicate limits of wheel finishing)
 Рис. 11. Непля, gm. Ясло, стоянка 7. Избранная керамика из объекта 5 и 8 (шраф на разрезах сосудов обозначает диапазон обточки)

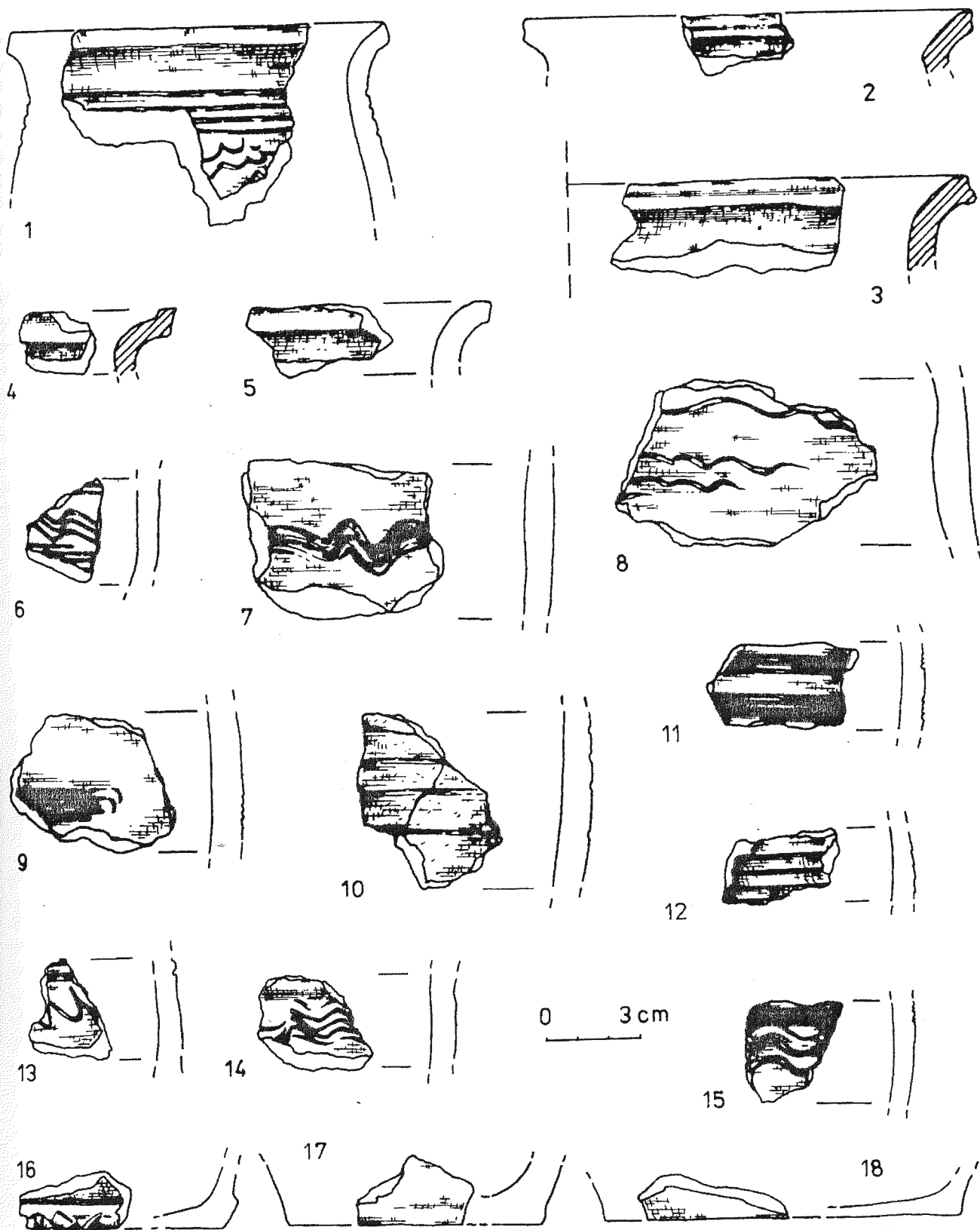

Рис. 12. Непля, гм. Ясло, стан. 7. Wybór cermiki z warstwy ornej (szraf na profilach oznacza zasięg obtaczania)
 Fig. 12. Niepla, Jasło Commune, Site. 7. Selection of pottery from plowing layer (oblique lines on cross-sections indicate limits of wheel finishing)

Рис. 12. Непля, гм. Ясло, стоянка 7. Избранная керамика из нахотного слоя (шраф на разрезах сосудов обозначает диапазон обточки)

liste, wykonane jedno- lub wielozębnym narzędziem. Brzeży mają kilkakrotnie załamane krawędzie. Ułamki naczyń z tego obiektu zostały wylepione z gliny z domieszką piasku i żwiru o średnicach ziaren ok. 0,1 cm.

W obiekcie 8 odkryto dwa fragmenty ceramiki: przydenną część naczynia o płaskim dnie oraz niezdobiony ułamek brzuśca. Obydwa nie mają śladów obtaczania oraz zdobienia. Wykonane zostały z gliny z domieszką średnioziarnistego (średnice ziaren 0,1—0,3 cm) piasku i tłuczni mineralnego. Powierzchnie ich mają ślady wygładzania.

W częściowo wyeksplorowanym obiekcie 12 znaleziono dwa fragmenty ceramiki. Silnie obtaczany brzeg, o wielokrotnie załamanych krawędziach, wykonany z gliny z domieszką drobnoziarnistego piasku (średnice ziaren do 0,1 cm) oraz fragment ręcznie lepionego, pozbawionego zdobienia, brzuśca, z gliny z domieszką żwiru o średnicach ziaren 0,3—0,5 cm.

Fragmenty ceramiki z obiektu nr 14 to niewielkie ułamki o silnie zniszczonych powierzchniach, wykonane z gliny z domieszką drobnego piasku (ziarna o średnicach do 0,1 cm). Nie ma możliwości określenia techniki ich wykonania.

Na powierzchni wykopów oraz w warstwie ornej znaleziono 877 fragmentów naczyń o cechach odpowiadających ceramice wczesnośredniowiecznej (ryc. 12;13). Dokładniejsze opisanie 207 ułamków brzuśców nie jest możliwe ze względu na znaczne rozdrobnienie fragmentów oraz silne zniszczenie ich powierzchni. Natrafiono na 54 części brzegowe naczyń — w tym 44 ręcznie lepione (o krawędziach zaokrąglonych lub prosto ściętych) i 10 obtaczanych — wśród nich egzemplarze o wielokrotnie załamanych krawędziach. Pośród 31 fragmentów den 25 było płaskich, 2 z odciskiem osi, 3 z pierścieniem dookołnym oraz 1 dno ze znakiem garncarskim. W 334 przypadkach kawałki brzuśców były ręcznie lepione (w tym 144 ułamki posiadające ornament), natomiast 273 posiadały widoczne ślady obtaczania (w tym 149 fragmentów zdobionych). W tym zbiorze (obok 22,46% ułamków ceramiki nieokreślonej technologicznie) 44,59% fragmentów jest całkowicie ręcznie lepionych, natomiast 32,95% ma wyraźne ślady obtaczania.

Inne zabytki

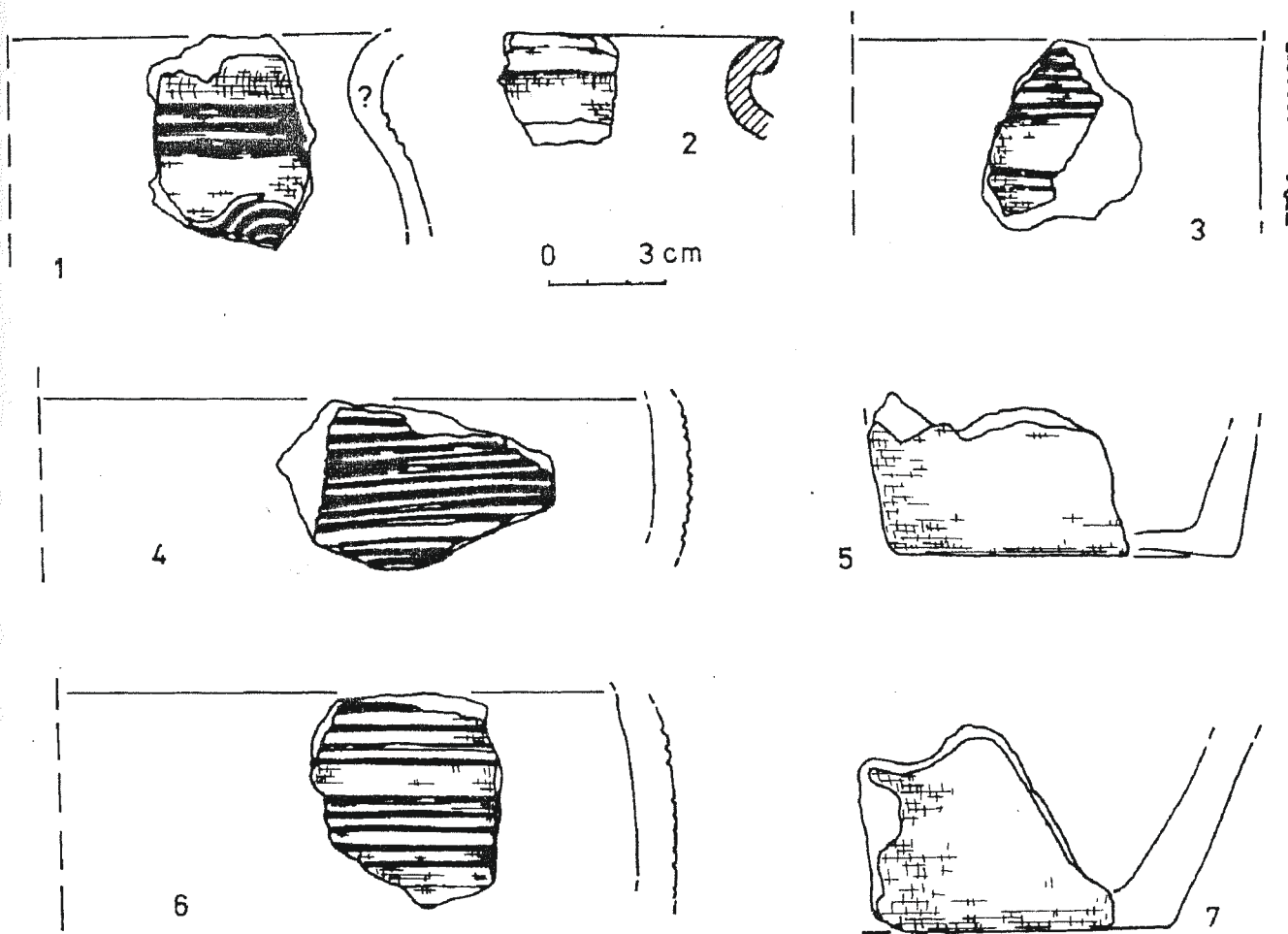
Na stanowisku w Niepli tylko sporadycznie natrafiano na zabytki ruchome, wykonane z innych surowców niż glina. W obiekcie 2 znaleziony został przęślik z łupku (ryc. 8:9). Poza obiektami odkryto fragment pałeczki (?) rogowej o długości 3,2 cm, czworobocznej, o ściankach szerokości 0,5 cm; na jednym końcu prosto ściętej, na drugim obłamanej. Również poza obiektami znaleziono 3 niewielkie odłupki krzemienne, w tym jeden za śladami przykrawędnego retuszu.

Chronologia

Zabytki znalezione na stanowisku 7 w Niepli nie dają podstaw do wyznaczania jego absolutnej chronologii. Masowo występujący materiał ceramiczny umożliwia jedynie względne datowanie poszczególnych obiektów i ramowe

określenie czasu trwania osady. Omówione powyżej wyroby nieceramiczne nie mogą być wyznacznikami chronologii ze względu na swoją niecharakterystyczność. Spośród obiektów przebadanych na stanowisku, cztery (6, 7, 10, 13) były pozbawione jakichkolwiek zabytków, co całkowicie wyklucza określenie czasu ich powstania i użytkowania. Trzy jamy (3, 9 i 11) bardzo nieprecyzyjnie łączyć można z epoką brązu. Silnie rozdrobniony materiał ceramiczny — ułamki brzuśców — nie daje podstaw do określenia jego przynależności kulturowej, czy choćby wskazanie na któryś okres w ramach epoki brązu.

Z siedmiu obiektów (1, 2, 4, 5, 8, 12 i 14) pochodzi ceramika o cechach typowych dla naczyń wczesnośredniowiecznych. Możliwe jest wyznaczenie ich względnego wieku na podstawie cech technologicznych i częściowo morfologicznych. Większość fragmentów (por. tabela 1) to części naczyń wylepionych ręcznie, z gliny z domieszką grubego tłuczni mineralnego (czasem też ceramicznego), na nieruchomej podstawie. Niektóre ozdobione zostały niestarannie przy użyciu wielozębnego narzędzia. Brzeży należą do form zaokrąglonych lub prosto ściętych, czasem z pogrubieniem poniżej krawędzi. Naczynia wykonane w taki sposób datować można na okres pomiędzy początkiem VII w. (są młodsze od form praskich i praskopodobnych) a przełomem IX i X wieku, czyli upowszechnieniem się garnków wykonanych na kole garncarskim (por. E. Dąbrowska 1973, s. 39, 43; M. Parczewski 1988, s. 29—30, 74, 106). Po szczegółowej analizie ceramiki znalezionej w obiektach możliwe jest wskazanie krótszych odcinków czasu, w których mogła ona powstać. Najbardziej archaiczne cechy widoczne są wśród ułamków naczyń znalezionych w obiekcie 1. Minimalny udział fragmentów ze śladami tylko przykrawędnego obtaczania, brzeży o nierozwiniętych (niezałamanych) krawędziach, czasami pogrubione, domieszka gruboziarnistego tłuczni mineralnego i ceramicznego, w masie garncarskiej oraz, widoczny na niewielkiej liczbie fragmentów, niestaranny ornament dają podstawy do stwierdzenia, że mogły one być wykonane po początku VII wieku i zapewne w tym czasie użytkowane. Relatywnie młodsze są ułamki naczyń z obiektu 2. Większy, niż w obiekcie 1, jest wśród nich udział fragmentów obtaczanych (8,4%) oraz zdobionych, pojawiły się pojedyncze skorupy wylepione z gliny z domieszką drobnego tłuczni mineralnego i piasku. Nie wyklucza to jednak, że mogły one powstać w VII lub, najpóźniej, VIII wieku (E. Dąbrowska 1973, s. 39). W ceramice z obiektu 4 wyższy jest wskaźnik form obtaczanych (głównie górne części naczyń — 18,33%), jednakże i ona nie wydaje się być wylepiona później niż w VIII lub początkach IX wieku. Zapewne w zbliżonym czasie powstały naczynia, których fragmenty znaleziono w obiekcie 8. Najbardziej progresywne cechy zaobserwowano na ułamkach naczyń z jamy 5. Nie ma jednak podstaw do uznania ich za młodsze niż przełom IX/X wieku, czyli okres upowszechnienia się ceramiki wykonanej całkowicie na kole garncarskim (por. E. Dąbrowska 1973, s. 43).

Ryc. 13. Niepla, gm. Jasło, stan. 7. Wybór ceramiki z warstwy ornej (szraf na profilach oznacza zasięg obtaczania)
 Fig. 13. Niepla, Jasło Commune, Site. 7. Selection of pottery from plowing layer (oblique lines on cross-sections indicate limits of wheel finishing)
 Рис. 13. Непля, гм. Ясло, стоянка 7. Избранная керамика из пахотного слоя (шраф на разрезах сосудов обозначает диапазон обточки)

UWAGI KOŃCOWE

Na stanowisku 7 w Niepli udało się rozpoznać ślady nieokreślonego kulturowo osadnictwa z epoki brązu oraz pozostałości niewielkiej, otwartej osady ze starszych faz wczesnego średniowiecza (pomiędzy VII a przełomem IX i X wieku). Znalezione w warstwie ornej, a także na powierzchni gruntu, fragmenty ceramiki całkowicie obtaczanej, o wielokrotnie załamanych krawędziach wylewów, wykonane z gliny o domieszce bardzo drobnego piasku, mogą być świadectwem wykorzystywania terenu także w młodszych stadiach wczesnego średniowiecza. Stopień zniszczenia stanowiska w chwili rozpoczęcia na nim ograniczonych badań wykopaliskowych uniemożliwił dokładne określenie faktycznego zasięgu osady. Jedynie na podstawie rozkładu materiałów ceramicznych na powierzchni można przypuszczać, że różnoczasowe ślady osadnictwa wczesnośredniowiecznego zajmują przestrzeń 1–1,5 ha.

Badania archeologiczne na północnym przedpołu Beskidu Niskiego prowadzone są już od lat pięćdziesiątych (por. A. Żaki 1959, s. 229–236; M. Parczewski 1986; A. Tynieć, P. Valde-Nowak 1990, tam dalsza literatura) a pomimo tego baza źródłowa nie jest kompletna i przez

długi czas ograniczała się do materiałów z grodzisk wczesnośredniowiecznych, datowanych głównie na X–XI wiek², pojedynczych, niepewnie datowanych cmentarzysk (J. Janowski 1983, s. 247; Informator 1970, s. 161; Informator 1979, s. 151–152) i nielicznych znalezisk jam osadowych (A. Kunysz 1965, s. 327, 329, 341–345, 353–354). W ostatnich latach wzrosła liczba badanych obiektów z tego czasu, co istotne — stanowisk sepulkralnych (por. A. Tynieć, P. Valde-Nowak 1990; A. Tynieć, 1993) i osad otwartych (por. J. Cieślík, P. Madej 1992). Osada wczesnośredniowieczna na stanowisku 7 w Niepli wzbogaca więc zasób informacji na temat zasiedlenia części Dolów Jasielsko-Sanockich w czasach wyprzedzających wiek X, bo już od wieku VII.

Przypisy

¹ Ceramikę tę określił dr Krzysztof Tunia, za co w tym miejscu pragnę mu podziękować.

² Korekta ich chronologii na IX–X w. może być sugerowana już nie tylko w stosunku do grodziska w Brzezowej (J. Machnik, K. Godłowski 1953, s. 207–217; M. Parczewski 1986, s. 200), ale także grodu w Wietrznie-Bóbrce (A. Tynieć 1991, s. 249–251).

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

- Cieślak J., Madej P.
1992 *Badania archeologiczne w okolicach Nowego Żmigrodu, woj. Krosno*, „Spraw. PAN Kraków 1990”, 34/1—3, s. 1—2.
- Chudziak W.
1988 *W kwestii budownictwa Słowian na Niżu Polskim w VI—VII wieku*, „APolski”, 33/1, s. 193—203.
- Dąbrowska E.
1973 *Wielkie grody dorzecza górnej Wisły*, Wrocław.
- Informator Archeologiczny. Badania 1970, Warszawa 1971.
Informator Archeologiczny. Badania 1979, Warszawa 1980.
Informator Archeologiczny. Badania 1981, Warszawa 1982.
Informator Archeologiczny. Badania 1982, Warszawa 1983.
Informator Archeologiczny. Badania 1984, Warszawa 1985.
- Janowski J.
1983 *Wyniki badań wykopaliskowych na cmentarzysku kurhanowym w Trepczy, woj. Krosno*, „Spr. Arch” t. 35, s. 233—248.
- Kobyliński Z.
1988 *Konstrukcje, destrukcje i rekonstrukcje: w sprawie budownictwa starszych faz wczesnego średniowiecza na ziemiach polskich*, „APolski”, t. 33/1, s. 204—210.
- Kunysz A.
1965 *Osadnictwo otwarte w Polsce południowo-wschodniej od VI—XII wieku*. „WA”, t. 31, s. 320—362.
- Machnik J., Godłowski K.
1953 *Grodzisko „Walik” w Brzezowej, pow. Jasło*, ZOW, 22/6, s. 207—215.
- Parczewski M.
1986 *Stan badań nad grodziskami wczesnośredniowiecznymi we wschodniej części polskich Karpat*, „AAC”, t. 25, s. 179—205.
1988 *Początki kultury wczesnosłowiańskiej w Polsce. Krytyka i datowanie źródeł archeologicznych*, Wrocław.
- Szymański W.
1985 *Co-existence of different traditions in Slavonic building construction in the 7th centuries ad: a case of a settlement near hillfort at Wyszogród, Płock voiv.*, (w:) *Tezisy dokładow polskiej delegacji na V Międzynarodnom Kongressie Słowiańskiej Archeologii, Kiev 1985*, Warszawa, s. 15—18.
- Tyniec A.
1991 *Fragment ostrogi z grodziska w Wietrznie-Bóbrce*, „AAC”, t. 30, s. 249—252.
1993 *Frühmittelalterliches Hügelgräberfeld in Lubienko, Wojw. Krosno, Východoslovenský pravek IV*. s. 157—166
- Tyniec A., Valde-Nowak P.
1990 *Wyniki badań cmentarzyska kurhanowego w Lubienku, woj. krośnieńskie*, „AAC”, t. 31, s. 215—227.
- Żaki A.
1959 *Karpacka Ekspedycja Archeologiczna w latach 1951—1955*, „Spr. Arch”, t. 5, s. 229—236.

Anna Tyniec

Early Middle Age Settlement on Site 7 at Niepla, Jasło Commune, Krosno Voivodship

Site 7 at Niepla, Jasło Commune, is located on the right hand bank of a creek without name, tributary of Jasiołka (Fig. 1), at the foot of a watershed of Jasiołka and Wisłoka, in Jasło-Sanok Depression (Doły Jasielsko-Sanockie). The site, already destroyed to vast extent, has been examined during three brief excavation seasons (Fig. 2). Fourteen archaeological features were discovered in the course of excavations: 7 from the Early Middle Age, 3 from prehistoric times (possibly from the Bronze Age) and 3 of unknown age (without archaeological material). Artifacts recovered from the features and a plowing layer of the site number to 1416 potsherds (1366 from the Early Middle Age, 50 from prehistoric times and 1 historic), 1 spindle whorl of slate, a fragment of a horn baton, 4 flint artifacts (retouches flakes) and some pieces of nimal bones. Scattering of archaeological material on the surface allows to estimate the size of the site to ca 1—1.5 ha (more precise estimation is impossible due to destruction of the site). Dating of Early Middle Age features is

based on technological characteristics of pottery, supplemented by their morphological analysis (Table I). The oldest feature (No 1) contained pottery dated from the early 7th century, almost entirely hand made, clay tempered with crudely crushed rock and potsherd. Rims of pots are poorly developed. Very few sherds are decorated (fig. 5, 6). The youngest feature (No 5) contained pottery from the turn of 9th-10th centuries. Potsherds found in plowing layer can be referred on the ground of technological characteristics possibly to younger phases of the Early Middle Age. Features 1 and 2 are most probably remains of underground part of houses of unknown structure of walls and roofs (cf. W. Szymański 1985, p. 15—18; W. Chudziak 1988).

Archaeological material from Site 7 at Niepla increases considerably our stock of evidence concerning the period of the Early Middle Age on the northern foothills of the Low Beskid (Beskid Niski).

Translated by Jerzy Kopacz

Раннесредневековое поселение на стоянке 7 в дер Непля

Резюме

Стоянка 7 в деревне Непля (гмина Ясло) расположена на правом берегу безымянного притока р. Ясиолки (рис. 1), у подножья водораздела р. Ясиолки и р. Вислоки, в Ясельско-Саноцкой котловине. Сильно разрушенное поселение было исследовано в течение трех кратких сезонов (рис. 2). Было обнаружено 14 археологических объектов: 3 раннесредневековых, 3 доисторических — возможно из эпохи бронзы и 4 — неопределенные — лишённые археологических материалов. В объектах и пахотном слое было найдено 1416 фрагментов глиняных сосудов (1366 раннесредневековых, 50 доисторических и 1 современный), 1 пряслице из сланца, фрагмент роговой палочки, 4 кремневых изделия (сланцы со следами обработки), а также небольшое количество сильно раздробленных костей животных. На основе диапазона археологических материалов на поверхности земли можем судить, что стоянка занимает от 2 до 2,5 га. (Темпы разрушения стоянки сделали невозможным определить фактическую площадь стоянки). Раннесредневековые объекты датировались на основе технологических и частично морфологических черт найденной в них керамики (табл. I).

Древнейший объект (нр. 1) содержит керамику начала VII в. (она почти полностью лепная, из глины с грубозернистыми минеральными и керамическими добавками, со слабо развитыми краями, и в минимальной степени раскрашенная (рис. 5, 6), младший (нр. 5) — фрагменты сосудов сделанных около перелома IX—X в.

В пахотном слое были обнаружены фрагменты сосудов, технология исполнения которых может свидетельствовать об их возникновении в младших фазах раннего средневековья (полностью обточенные, с сильно развитыми краями, сделанные из глины с примесью очень мелкого песка). Вероятнее всего объекты 1 и 2 можем назвать остатками углубленных частей жилых помещений (неопределенной конструкции стен и крыши — ср. В. Шиманьски 1985, с. 15—18, В. Худзяк 1988).

Материалы с объекта 7 в Непли значительно обогатили раннесредневековую базу источников северного предполья Бескида Нижнего. Они подтверждают, что группы населения с раннесредневековым характером материальной культуры, появились в этом районе уже в VII в.